

ens ta modern antisemitism i beräkningen för att bli nödgad att ta avstånd från Luthers antijudiska teologi. För på vilket sätt skiljer sig antijudiska lagar eller pogromer som vuxit ur teologisk mark från desamma utlösta av modern antisemitism, för den som blir drabbad? Om Luther redan 1519 undervisar i Wittenberg om judendomen som ett problem för den kristna religionen, och om judar som givna av Gud så att världen ska ha något att trampa under sina fötter, och avslutar vid 1543 med att uppmana kristna att bränna synagogor och tvinga judar till slavarbete, är det då inte lämpligt för eftervärlden att ta avstånd från hans antijudiska teologi i dess egen rätt, oavsett vad som hände på 1800- och 1900-talet? Som läsare lämnas jag med frågan: varför är det så farligt att hålla en mänsklig teolog ansvarig för konsekvenserna av hans teologi? I stället för att göra detta friskriver Paas Luther från allt ansvar för konsekvenserna av hans lära, och i stället för att gå i närmkamp med intressanta teologiska frågor om frälsningsexklusivitet, avslutar han boken med att konstatera att trots sin högstående kristocentriska hermeneutik insåg Luther inte hur hans samtids ”anhängare av judendom” var fast i en ond cirkel: för dem var det svårt att inse den sanning Luther hade insett, nämligen att Jesus är Messias, Guds son, uppfyllaren av alla bibliska profetior. Vad gäller Messias och hans ankomst, skadar det inte att som teolog först läsa en smula nutida interreligiös teologi och bibelvetenskaplig litteratur kring den judisk-kristna relationen, och sedan dra sig till minnes följande rader ur Malaki, som inte är annat än en uppmaning till ödmjukhet och renhet riktad till dem som säger sig stå i Guds tjänst:

Men vem kan uthärda dagen då han kommer? Vem kan bestå när han visar sig? Han är som smältarens eld, som tvättarnas lut, han sätter sig ner likt den som smälter och renar silver. Han skall rena leviterna och luttra dem som guld och silver, så att de kan bära fram offergåvor åt Herren på det rätta sättet. (Malaki 3:2–4)

*Kristina Selén
FM & TK, Uppsala*

Mikael Wininge (red.). *Dödahavsrollarna – i svensk översättning*. Uppsala: Bibelakademiförlaget. 2017. 441 s.

Sjuttio år efter de revolutionerande fynden vid Döda havet finns nu för första gången en svensk översättning av dessa rullar. Boken är resultatet av ett mångårigt samarbete i ett stort nätverk av experter. Redaktionskommittén har bestått av Kamilla Skarström Hinojosa, Bo Isaksson, Stig Norin, Håkan Ulfsgård, Cecilia Wassén och Mikael Wininge, och ytterligare forskare har bidragit med utkast till översättningar under arbetets gång. Boken har också sin plats i ett större nordiskt nätverk – Nordic Network in Qumran Studies – samt ett ”Qumranseminarium” vid Uppsala universitet.

Bland fynden i Qumran finns både kända och okända texter. Av nödvändighet har redaktionen gjort ett urval, och i bokens inledning (s. 17) nämns att materialet hämtats från den tredje av tre vanligt förekommande kategorier: (1) handskrifter av Gamla testamentet; (2) texter som ofta benämns apokryfer och pseudepigrapher; samt (3) texter som inte varit kända sedan tidigare – ”sektlitteraturen”. Inom denna kategori (boken innehåller dock fler än sektens egna texter) har man gjort ytterligare urval, motiverat av att vissa texter är ”väldigt långa och ibland aningen repetitiva” samt att vissa handskrifter är för fragmentariska för att kunna översättas på ett begripligt sätt (s. 17–18). Här skymtar bokens tänkta läsare fram. Boken är inte i första hand till för specialister, utan vänder sig till en bredare publik. Förkunskaper i dödahavsrollarnas historiska sammanhang eller språkvärld förutsätts inte, man har gjort ”transkriptionssystemet [...] medvetet användarvänligt” och valt att inte referera till sekundärlitteratur.

Boken har sju delar, där varje del fokuserar en viss genre: (1) Regeltexter och Halakhah; (2) Liturgiska texter och kalender; (3) Poetiska texter; (4) Bibelparafrafer; (5) Bibelutläggningar; (6) Vishetstexter; samt (7) Antika källor om esseerna. Den sista kategorin texter hör visserligen inte till dödahavsrollarna, men är inkluderad för att ge läsaren möjlighet att ta ställning till den koppling till esseerna som ofta görs.

Varje sektion har försetts med välskrivna och hjälpsamma inledningar, och varje kom-

position har sedan en egen introduktion där olika aspekter av handskrifterna belyses. Läsaren får en god översikt över materialets beskaffenhet, ålder och innehåll, och med varsam hand leds man in i en värld där texter som annars är ganska svåråtkomliga blir tillgängliga. Kort sagt ges goda förutsättningar även för den oinitierade läsaren att tillgodogöra sig översättningarna.

Sammantaget är detta en mycket viktig bok. Översättningarna är gedigna, håller hög kvalitet vad gäller både relationen till målspråk och stilnivå sinsemellan. Att Bibel 2000 används som vägledande är en styrka, och ger god kontinuitet. Äntligen kan fler än bara specialister stifta bekantskap med dessa spännande texter. Tack vare redaktionskommitténs noggranna arbete kan nu vem som helst skumma igenom Tempelrullen, fascineras av peshertexterna eller grota ner sig i liturgier från andra templets tid.

Som alltid finns det dock aspekter som kunde ha gjorts än bättre. Jag vill därför säga något om framför allt urval och relationen till sekundärlitteratur (de många formaliafelen i innehållsförteckningen lämnar jag därhän).

Vad gäller urval kanske det kunde synliggjorts bättre, inte minst i relation till bortvalda texter (möjligen enklast genom en förteckning över fler texter än de översatta), så att läsaren kunde få en uppfattning av hur mycket av Qumranbiblioteket som utelämnats. Nu nämns ett antal kriterier, men det är ibland oklart hur de följs. Till exempel skrivs under avsnittet om bibelparafrafer att man valt att översätta texter som ”överlag [är] kända sedan tidigare i någon form”, det vill säga i möjlig kontrast till kategori tre ovan (s. 250). Det är inte heller helt tydligt varför man valt att inte översätta handskrifter som 4Q176, 4Q380 eller 4Q381. De är visserligen fragmentariska, men innehåller en hel del både intressant och översättningsbart material. Det tydligaste exemplet är dock introduktionen till 4Q174. Manuskriptet och dess innehåll presenteras på ett föredömligt sätt, men det nämns inte att det finns starka argument för att det sannolikt innehåller en komposition som också finns bevarad på 4Q177 (s. 318–319). Denna rekonstruktion, som föreslogs redan 1994, har fått stort genomslag, och den gemensamma

kompositionen betecknas vanligen 4QEskatologiskMidrash^{a,b}. Oavsett om 4Q177 översatts hade det alltså varit önskvärt att läsaren informerats om denna rekonstruktion.

Förslagsvis kunde detta undvikits genom att inkludera en lista över viktig sekundärlitteratur i anslutning till varje text. Så kunde också den intresserade fått möjlighet till fördjupning. Förteckningen över textutgåvor i slutet av boken är utmärkt, men avsaknaden av sekundärlitteratur alltså olycklig. Inte minst som man i vissa introduktioner hänvisar explicit till forskare (se till exempel s. 340–343).

Ytterligare en aspekt som behöver adresseras är att valet att fokusera enbart på ”sekterska” texter riskerar att skymma något av det som Qumranfynden lärt oss, nämligen att sådana kategorier är anakronistiska. Det blir tydligt när man kommer till 11Q5 (s. 235–245), eftersom de psalmer som översatts står bredvid både ”bibliska” och ”apokryfa” psalmer, vilka inte översatts. Läsaren informeras visserligen om detta i introduktionen (där man borde nämnt 4Q87 och 11Q6), men boken som helhet riskerar att befästa en slags litterär kanon – ”Dödahavsrollarna” – som egentligen aldrig existerat.

Dessa anmärkningar förtar dock inte det stora värdet av att äntligen ha texter från Döda havet i svensk översättning. Boken har förhoppningsvis redan placerats in i varje välsorterat bibliotek, och bör användas som referensverktyg av både lärare och studenter, samt rekommenderas som läsning till den som vill få närkontakt med andra templets tid.

*David Willgren
TD, Umeå*